

BALÁZS GÉZA

„A rajz rajzolja önmagát”

Takács Gábor: A szépség szolgálatában –
Beszélgetések Somogyi Győzővel festészetről,
grafikáról, esztétikáról

BALÁZS GÉZA (1959) Budapest

Takács Gábor kérdezi Somogyi Győző festőművészt, aki szabatos, szép, rendszerint hosszú, esszéisztikus mondatokban válaszol. Főbb gondolatai újabb árnyalatban visszatérnek. A kérdező korábbi beszélgetésekből vett idézetekkel igazolja a gondolatok fejlődését. (Az idézetek forrásait a kötet végén megadja.) Faggatja életéről, iskoláiról, grafikáiról, festészetéről és a saját világot teremtő otthonra találásáról (Salföld). Talán akkor fordult meg minden, amikor nem veszik fel a Képzőművészeti, és a teológiát választja. Innen a szabadság. S bár jár művészi körökbe, például Erdély Miklós társaságába, szép lassan kialakítja a maga világát, Salföldre költözik, ahol Mari számár lesz a legjobb menedzsere (a falura költöző, számartartó, kis falusi gazdaságot üzemeltető művész érdekes). Egyre kevésbé törődik a kortársak ítéletével, kirekesztő játszmáival, hiszen megtalálja a maga útját. Nevezhetik jóakarattól groteszknek, vagy szóviccel cifraszűr-realistának, vagy kevesebb jóakarattal kurzusművésznek, giccsestőnek, szilárdan kitart egyedi, a népművészetből, a keresztény hagyományból jövő, de a 20. században már korszerűtlennek mondott ábrázolásmódja mellett. Elveti a fejlődésszemenyt. Saját útja miatt fel meri vállalni a „birodalmi átkot”, műveit nem értékelik, alig vásárolják. Ő azonban minden munkáját „örömtévesztésnek” tekinti, „Istennek tetsző” dolognak. Hisz az ihletettségekben („A rajz rajzolja önmagát”), erős szálakkal kapcsolódik a hagyományhoz, a szakralitáshoz, a népművészethez. Túllép azon a nyilvánvaló fájdalomon, hogy alig kap megrendelést, művei ha elkészülnek, nem nyernek méltó helyet... Lassan elválnak a fősodortól, és kialakítja a maga sajátos életkeretét, stílusát. Grafikáit lassú mozdulatokkal, pontokkal, vonalakkal és foltokkal építi fel a „maga öröme”. Ezt még elfogadják. Majd jönnek az eleven színes képek: vad sárgák és rózsaszínek. A reális tér és a perspektíva elhagyása. Kitér a reneszánsz által kialakított kettőből, visszatér a magyar népművészeti, a keleti, ázsiai látásmódhoz. Ahhoz a világhoz, egykori szabadsághoz, amely mélyen bennünk lakozik, s csak keveseknek sikerül újra fölfedezni. Színeivel aranykort varázsol elénk. Csontváryt idézi: a festmény a Mennyországra nyíló ablak. Istennek tetsző dolog, szemben a Sátán munkálkodásával. Aki Luciferként, „Fényhozóként” csapja be az embert. Ellenzői elhúzzák a rég nótát: ami élénk színes, az giccs. Elkötelezett a tágabb és szűkebb haza (Erdély, Felvidék, Magyarország, Balaton-felvidék) és a magyarság iránt. Megidézi a magyar történelem hőseit. Kap a fejére, egyes képeit eltávolítják. Kulturális térképet rajzol Magyarországról. Mindeközben megélve a kirekesztést, rádöbben az európai és honi művészeti, sőt értelmiségi (például a tudományos) elit működésére, a lövészárkok eszmei hátterére, a hagyományos keresztény ideológia és a liberális beállítódású modernitás szembenállására. Pontos mondatokkal fogalmazza meg lényegüket, valamint a nem könnyen megtalálható egyedi alkotói út lehetőségeit. A beszélgetéskötet hat fejezetre oszlik a művészeti út menetében, visszafogott életrajzi vonatkozásokkal, sokkal inkább a megküzdött gondolatok bemutatásával: *Tanulóévek, Grafika, Színek bővölete, Kötődés, Újrateremtés, A szépség szolgálatában*. „A rekonstrukció az egyik legkedvesebb gondolatom.” Ismertetésemben új tematikus rendbe állítottam, újrarendeztem Somogyi Győző legfontosabb gondolatait.

MIT SZOLGÁL A TUDÓS, A MŰVÉSZ?

„[M]űvészként a kereszténységet és a magyarságot akarom szolgálni.”

„[E]gy tudósnak és egy művésznek el kell döntenie, mit szolgál az életművével; nem lehet csak »a« tudományt vagy »a« művészetet szolgálni, valami kézzelfoghatóbb, emberléptékű formáció tudja csak ihletni és inspirálni az embert. Esetemben ez a magyarság. Balaton-felvidéki formákat használok, de az egész magyar történelmet igyekszem lefedni.”

„[A] modern tudományok többsége nem szabad, nem a világ megismerésén dolgozik, hanem ideológiai megrendeléseket teljesít...”

„A művészet azonban azért több, mint más észlelés, akár tudomány, mert nem a világ működésének a felszínét vagy a fizikai törvényszerűségeit tükrözi, hanem azokat a magasabb rendű, a törvények mögötti összefüggéseket, amiket csak a művészet képes megragadni. [...] a hideg futkos a hátunkon a gyönyörűségtől, mert villámszerűen felismerünk valami olyan összefüggést, amit elemzéssel soha nem lehetne megismerni.”

IRÁNYZATOK KIBÉKÍTHETETLEN HARCA

„[A] lövészárók-háborúk nem művész és művész között folynak, hanem eszmék között.”

„Minden eszmerendszer mögött egy a priori tétel áll. Egy nem bizonyított, hittel elfogadott alapelv. A modernitásnak a fejlődéelmélet az alapja. [...] végtelen ingerültséggel tölti el a modern gondolkodókat, művészettörténészeket minden olyan jelenség, ami ebbe nem illik bele. A múlt, aminek már el kellett volna tűnnie a fejlődés sülyesztőjében, merészel élni, működni... [...] Ezzel szemben a hagyományos keresztény filozófia – de ebben közös az emberiség összes nagy kultúrája – inkább egy körkörös mozgást tételez fel, amelyben a jó és a rossz között folyamatos harc van. Ezt a kereszténység Isten és a Sátán harcaként fogja fel...”

NEOAVANTGÁRD, POSZTMODERN

„Ez az irányzat a modernitás világméretű győzelme után még fennmaradt hagyománytörödékek kiirtásán munkálkodik. Ezért is lett a 21. századi globális birodalom hivatalos művészeti stílusa.”

„[A] neoavantgárd kör végül liberális szellemi diktatúrává fejlődött.”

„Az európai hagyomány a természetre és Istenre hivatkozik, a baloldal, a modern, a liberális a természeti rendtől eltérőre...”

„Az avantgárd művészeknek kifejezetten azt írják elő, hogy fenekestől forgasd fel a világot, állítsd a feje tetejére, össze nem illő elemeket rakj egymás mellé azért, hogy meghökkentő, megdöbbentő hatást érh el, hátha kijön belőle valami.”

„A kommunistáknál a géppisztoly és a bitófa volt a módszer, a liberálisoknál a megbélyegzés, a nevetségesség tétel vagy az anyagi ellehetetlenítés [...] A rendszerváltás után egy liberális politikai csoport átvette a teljhatalmat a szellemtudományok területén, a Tudományos Akadémiától kezdve az iskolákon át a sajtóig és főleg a közbeszédig.”

A KIREKESZTÉS MÓDOZATAI

„[Somogyi színes festményeit – B. G.] baráti művészettörténészek jó szándékból mint posztmodern vagy szürrealista (cifraszűr-realista) stílust próbálták bocsánatos bűnként elfogadni. Ezt ingerült elutasítás követte...”

„mindenre, ami élénk színű vagy ragyogó, ráütötték a giccs bélyegét...”

„1992-ben volt egy nagy kiállításom az Ernst Múzeumban, amit óriási pozitív sajtóvisszhang követett, ötvennél több cikket tettem el. [...] 2003-ban ugyanott állítottam ki, de csak egyetlen – lerántó – kritika jelent meg, amely kurzusművészeknek, giccsfestőnek minősített. El lettem parentálva, minden más fórumon pedig azóta mély hallgatás.”

„Minden birodalom szükségesnek tartja, hogy egy meghatározott művészeti stílust favorizáljon, és a többit elnyomja.”

„[K]imondták rám a birodalmi átkot.”

„A legjobb szándékúak [művészettörténészek – B. G.] is kényszerűen egyfajta madárnyelvet használnak, amit valaki szellemesen »posztmodern rizsának« nevezett – bármiről bármit ki tudnak mutatni hosszas, nyakatekert, sok idegen szóval megtűzdelt szövegekkel; egy műanyag dobozfedőről pillanatok alatt bebizonyítják neked, hogy az magasrendű művészet.”

KORSZELLEMEK

„A demokrácia a deheroizálást hozta. A szobrok lejöttek a talapzatról, a földre álltak... [...] A jelenlegi birodalom, úgy tűnik, nem akar szenteket és eszményképeket, csak celebeket, tehát hogy bármikor lecserélhető pillanatemberkéik irányítsák az eszméinket.”

A MÓDSZER

„[H]a valaki ellen harcolunk, vagy valakit pukkasztunk, az csak negatívum.”

„Ha az ember arra törekszik, hogy korlátai ellenére tökéletes, anatómiailag jó és perspektivikusan helyes stúdiókat készítsen, az folyamatosan kudarchoz vezet, állandó rádiózáshoz, és egy olyan lelkiállapothoz, ami akadályozza komoly műalkotások létrehozását.”

„[L]assú mozdulatokkal, pontokból, vonalakkal és foltokból építettem fel a grafikáimat”

„[A] magas művészet egy bizonyos határon túl szétfeszíti a szakrális és a közösségi művészet határait. A művésznek el kell döntenie, hogy vállalja-e az egyéni utat [...], vagy megmarad a tradíció keretei között, és szolgáltató művész lesz, mint a középkoriak.”

A FORRÁSOK

„A magyar népművészetnek is egyik alaptörvénye; a mi szötteinkben például nagy, díszítetlen felületek és gyönyörű kis remekmű díszítések megfelelő rend szerint váltják egymást. [...] Ugyanígy működnek például a népi építészeti homlokzatok... [...] Kell a nagy, látszólag üres, meszelt felület, hogy azon hirtelen üssön és robbanjon az a kicsit díszített rész.”

ELTÉRNI A FŐSODORTÓL

„A festményeimen nincs reális tér, és ez tudatos. A reneszánsz óriási vívmánya volt a perspektíva és ezáltal a reális tér létrehozása a képeken, azonban ezért nagyon nagy árat fizettek: elvesztették a szakralitást, a szakrális teret, amiben az ikonok, az egyiptomi festmények vagy akár a gyerekrajok mozognak, ahol nem aszerint kisebb vagy nagyobb valami, hogy milyen távolságra van tőlünk, és ahol a fény nem egy konkrét külső fényforrásból jön. A perspektívával és a reális térrel a művészet beszorította magát egy ketrecbe. Én fölbontottam a reális arányokat és a reális teret...”

„A másolás, a tradíció követése és az, hogy tanulok az előttem járóktól, szerintem nem bénítja a kreativitást, sőt, serkenti.”

„[É]vezredekekig minden civilizáció egy valláson alapult, és mindegyik csodálatos alkotásokat, csodálatos kultúrát hozott létre, le egészen a használati tárgyakig és a mindennapi életig. Ennek a helyreállításában reménykedem... [...] Ezek helyi magaskultúrák egyensúlyán alapuló szakrális rendszerek voltak, mint például Egyiptom vagy a keresztény középkor.”

„A rekonstrukció az egyik legkedvesebb gondolatom. [...] A kulturális formák csak látszólag pusztulnak el végleg, mert megvannak a nyomok, a gyökerek, amelyekből újraéleszthetők. Földrajzi, vallási, nyelvi, genetikai szálak. Ezért sem hiszek a fejlődélméletben – a múltat, hál' Istennek, nem lehet »végképp eltörölni«, az föléleszthető...”

AZ EGYÉNI ÚT: BETAGOZÓDÁS VAGY SZIGET

„Egy fiatal művész, akinek nincs világméretű kitekintése vagy szilárd világnézeti megalapozottsága, azt látja, hogy ez az egyetlen lehetséges út. Főleg azért, mert kialakult egy nyelvezet, egy szóhasználat, amely szellemesen és gyilkos módon megvédi a más irányzatokat...”

„[H]a az ember nem a fő árammal halad, hanem azzal szemben, akkor egy »szigetet« kell létrehozni, egy »Noé bárkáját«, amelyen hajózik, és létre kell hoznia azt a környezetet, amely őt ihleti.”

„Csak a magányos alkotás, a türelem és a saját út vezethet célra. [...] az alkotás során rá kell találni arra a hagyományláncolatra, amely évezredek óta az emberiség kultúráját alkotta, és erre a maga helyén rácsatlakozni. Ha az ember úgy érzi, hogy az egész világ ellenség, és nekem magamnak kell a semmiből létrehozni valamit, az lehetetlenség. Viszont ha felismeri, hogy óriások vállán áll, és csak hozzá kell tennie egy lépést, tehát nem magányos... [...] akkor egészen más.”

„[D]ivatós irányzatokat követni tilos... [...] a világ olyan rossz irányba megy, hogy ha az árral szembe úszol, akkor nagyot nem tévedhetsz.”

AZ ÖNTÖRVÉNYŰ MŰVÉSZ

„[A] felvilágosodás óta dogma az is, hogy minden nyugatra elhelyezkedő formáció magasabb rendű minden tőle keletre elhelyezkedőnél. [...] Úgy gondolom, hogy a juhász világnézete a helyes, aki a puszta közepén leszúrja a botját, ráteszi a kalapját, és azt mondja: itt a világ közepe. Fölfelé kell a viszonyítási pontot keresni, Isten felé, nem pedig földrajzilag, és még kevésbé az időben. A művészeknek örök mércékhez kell magát mérnie.”

A NYUGAT

A „Nyugat, ami után a magyar lakosság úgy sóvárgott, lényegében műanyag máz, ami talán a kommunizmusnál is rosszabb”.

A KÖTÖDÉS: TÁJ, SZÜLŐFÖLD, HELYI KULTÚRA

„[H]iszek a Hamvas által megfogalmazott földrajzi meghatározottságban, tehát hogy az ember születésekor valamelyik földrajzi géniusz alá születik, ami neki való. Ez jó esetben a szülőföldje, de mivel ma összevissza költöznek az emberek, nem mindenki lakik ott, ahol kellene.”

„Azok a közösségek hoznak létre kultúrát, amelyek vallás, nyelv, életforma, földrajzi környezet szempontjából egységesek és zártak, és elegendő ideig fennállnak. Az úgynevezett nyílt társadalom, amelyet a mai világhatalom erőltet, nem teremt kultúrát. A multikultúra legfőljebb bizonyos – másutt és máskor létrejött – kulturális elemek fogyasztása.”

MULTIKULTURALITÁS

„Nyugat-Európába többé nem mentem, azt három út után leírtam magamban.”

„[A]hhoz pedig rövid egy emberi élet, hogy egy másik kultúrát teljesen felszívjon. Az első generáció ezért mindig elvész, mindig csonka és sérült, azután a második-harmadik lassacskán betagozódik.”

NYELVPOLITIKAI MEGJEGYZÉSEK

„[M]agyar nemzeti érzés is van bennem, ami az összes magyarul beszélővel meg az egész magyar történelemmel összeköt... [...] Mivel azonban a modern nemzetek nyelvi nemzetek, és így a magyarság is a magyarul beszélők közösségét jelenti, ezért ez a közösség inkább irodalmi vagy nyelvi. A képzőművészet, amivel én foglalkozom, kisebb egységekhez kötődik.”

„A globalizáció helyett a fölaprózódást tartanám jónak – Afrika minden törzse kapjon saját, külön politikai egységet, amit nem kell feltétlenül államnak nevezni. Ahány nyelv a világon létezik, annak mindnek legyen meg a saját országa. Ez szolgálná az emberiség kultúráját. Magyarországot is felosztanám Palócföldre, Jászságra, Kunságra, Balaton-felvidékre – gyerekkoromban a »Tihanyi királyság« eszméje is valahol ez volt.”

PARADICSOM, ARANYKOR

„Isten egy Paradicsomba teremtett minket, amit a Sátán csaknem pokollá változtatott...”

„A panteizmus a természetet azonosítja Istennel.”

„A nagy kultúrák színesek voltak. A sumér, egyiptomi, görög vagy buddhista és hindu szobrokat kifestették, aranyozták. Az európai középkor tobzódott a színekben.”

MÉLYSÉG

„A szép, a jó és az igaz azonos, mégpedig Istenben, és az egész világ rendje, működése és látványa adja azt az érzetet, ami a szépséget létrehozza. Azt látjuk szépnek, amiből az élet fakad, és ami az életet szolgálja. Ez a szépség objektív, tőlünk független...”

„Minden hat; ha egy kavicsot beledobsz a tóba, annak kozmikus hatása van, mondják a kínaiak, és én is így tartom.” (FOKUSZ Egyesület – Magyar Napló, 2016)

Lány macskával, é. n.